

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

2.2. STATSLIG GODKENDELSE AF (FRA FOLKEKIRKEN) 'AFVIGENDE TROSSAMFUND'

Af [Tim Jensen](#), mag. art & cand. mag. lektor (msk) Religionsstudier, IFPR, Syddansk Universitet.
t.jensen@ifpr.sdu.dk

Abstract: Proceduren omkring godkendelse af trossamfund trækker tråde tilbage til tiden før indførelsen af religionsfrihed med Grundloven i 1849. Voksende religiøs mangfoldighed har ledt til en kritik af proceduren for godkendelse af trossamfund, især i perioden op til 1998, hvor ansvaret lå hos en repræsentant for folkekirken. Efter nedsættelsen af et rådgivende fagudvalg for godkendelse af trossamfund er kriterierne for godkendelse i de senere år blevet mere gennemskuelige, men der er stadig ting, der kan gøres, for at proceduren lever op til de krav, man kan stille om rimelig ligestilling.

1. Historik

En katolsk form for kristendom var den herskende religion i Danmark fra ca. år 1000. Med reformationen 1536 bliver eneste tilladte kirke/religion den evangelisk-lutherske. I 1682 tillades og anerkendes (ved Kongelig Resolution) den romersk-katolske og den reformerte kirke (med tre menigheder) samt et jødisk religiøst samfund, 'Mosaisk Trossamfund'.

Grundloven af 1849 gør (§ 4)[\[1\]](#) den evangelisk-lutherske kirke (folkekirken) til den af staten understøttede religion, og det bestemmes (§6), at kongen (fortsat) skal tilhøre denne. §§ 67, 68 og 70 sikrer religionsfrihed for borgerne og disses ret til at forene sig i andre 'trossamfund' end folkekirken, og af § 69 fremgår det, at de "fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold" skal ordnes nærmere ved lov. En sådan lov er imidlertid aldrig vedtaget.

I tiden efter 1849 fortsættes den før-konstitutionelle praksis med at anerkende 'ved Kongelig Resolution', og mellem 1849 og 1970 anerkendes yderligere seks kristne kirkesamfund, alle ankommet med immigranter: Metodistkirken (1865), Svenska Gustafskyrkan (1913), Den ortodokse Russiske kirkes menighed (Alexander Nevsky kirken) (1915), den anglikanske og engelske St. Albans kirke (1949), Baptistkirken (1952) og den norske Kong Haakons kirke (1958).

Siden 1. januar 1970, hvor en ny ægteskabslov, der (jf. §16, stk. 1, nr. 3) giver ret til, at ægteskab kan indgås på lovformelig vis i et trossamfund uden for folkekirken, hvis een af

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

parterne tilhører sligt, trådte i kraft, har intet 'fra folkekirken afvigende trossamfund' kunnet opnå 'anerkendelse' ved Kongelig Resolution.

Derimod har Kirkeministeriet (og fra 2007 Familiestyrelsen i Justitsministeriet) *administrativt* kunnet give præster (eller hvad der måtte svare til sådanne) i de fra folkekirken 'afvigende trossamfund' (og i de tidligere 'anerkendte' trossamfund) bemyndigelse til at vie med borgerlig gyldighed. *Qua* en sådan vielsesbemyndigelse, i princippet givet til en enkeltperson, har en række af religionssamfund og dertil hørende menigheder, primært kristne, men også ikke-kristne, opnået status som 'godkendte trossamfund'.^[2] Ifølge mine (men også Justitsministeriets) beregninger er ca. 100 sådanne 'afvigende trossamfund' blevet godkendt i løbet af de seneste 35-40 år. Langt størstedelen har som sagt været og er kristne trossamfund (og menigheder inden for disse)^[3].

Set i lyset af den danske nations 1000-årige monoreligiøse historie, må Kirkeministeriet (og siden 2007 Justitsministeriet) således siges at have haft relativt travlt siden 1970. I kølvandet på globaliseringen, på flugt fra krige og på jagt efter arbejde, har især indvandrere og flygtninge taget alverdens forskellige religioner og trossamfund med sig i bagagen til Dannevang. At dømme efter anførte antal officielt anerkendte og godkendte religionssamfund og menigheder er Danmark uden tvivl blevet - relativt set - mere multireligiøst, og det skal huskes, at ovennævnte tal og udvikling alene angår religioner eller religiøse organisationer ('trossamfund' og 'menigheder'), der har søgt om og opnået anerkendelse respektivt godkendelse i Kirkeministeriet og nu Justitsministeriet. Religiøse samfund, der har søgt godkendelse men fået afslag, samt lovligt religiøse samfund, der ikke er officielt godkendte, men faktisk (og lovligt) eksisterende, skal også lægges til. Dertil kommer, at 'religiøse samfund' og 'grupper godkendt efter ligningslovens § 8A', kategorier, der alene er omtalt i skattelovgivning og alene 'godkendes' af Told og Skat ikke heller er talt med.

Ikke desto mindre: Uanset den betragtelige stigning i antal godkendte religiøse grupper de seneste 40 år, og uanset antal religiøse grupper, der ikke optræder i officielle optegnelser, så er opgørelser over officielt anerkendte og godkendte religionssamfund uden for folkekirken, i tillæg til hvad vi ellers har af opgørelser over religiøst tilhørsforhold i Danmark anno 2010, med til understrege, at nok er Danmark blevet mere flerreligiøst over de sidste 40 år; - men Danmark er, med de ca. 80% af befolkningen, der er betalende medlemmer af folkekirken og de ca. 4-5% af befolkningen, der tilhører en ikke-kristen religion, fortsat et altdominerende kristent land.

2. Godkendelsesprocedure og - kriterier

Gang på gang er der rejst kritik af, at Grundlovens paragraf om, at de fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold skulle ordnes nærmere ved lov ikke er blevet ført ud i livet, og at deres forhold derfor fortsat ordnes administrativt. Det svækker, kan det hævdes, minoritetsreligionernes retssikkerhed. Frem til 1998, hvor Kirkeministeriet nedsatte et Rådgivende udvalg vedr. Trossamfund, der overtog den funktion, der indtil da blev varetaget af Københavns biskop (dvs. den af den statsstøttede majoritetsreligions biskopper, der traditionelt status som en slags 'primus inter pares'), var dette forhold principielt set endnu mere betænkeligt.

Med nedsættelsen af det nye udvalg bestående af uvildige og sagkyndige inden for religionshistorie og - sociologi, teologi og retsvidenskab, imødekom ministeriet - meiner Meinung - kritik på en særdeles forsvarlig måde. Dette især fordi udvalget meget snart fik

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

skabt en helt anderledes klarhed over grundlaget for dets rådgivning, ikke mindst med offentliggørelse af et sæt af ["Vejledende retningslinjer"](#).^[4]

Således ajourførte rådet bl.a. den vejledende religionsdefinition, så den blev mindre eurocentrisk, kristocentrisk og kristen teologisk, og derfor også mere passende til en verden med flere guder og religioner (jf. "Vejledende Retningslinjer..." p. 2). Med flytning i 2007 fra Kirkeministeriet til Justitsministeriet er de ministerielle og på internettet tilgængelige vejledninger vedr. vielse i et fra folkekirken afvigende trossamfund, vejledninger vedr. opnåelse af vielsesbemyndigelse og vejledninger vedr. opnåelse af godkendelse som trossamfund blevet endnu mere gennemskuelige og brugervenlige.

Kriterier for godkendelse af trossamfund fremgår som angivet primært af nævnte ["Vejledende retningslinjer ..."](#), men ministeriet har også offentliggjort en [sammenfatning](#).

Det er af flere grunde vigtigt at huske, og udvalget understreger dette kraftigt, at en officiel godkendelse og dermed statslig registrering af et 'trossamfund' ikke er nødvendig, for at et sådant har ret til at eksistere og virke i Danmark. Alle og enhver kan gå sammen i en 'religion' eller et 'trossamfund' og alene med henvisning til den grundlovssikrede religionsfrihed virke i Danmark. Kun for så vidt et sådant religiøst samfund gør noget, der strider mod gældende lov, orden og moral kan religionsfriheden begrænses eller religionssamfundet helt forbydes.

Lige så vigtigt er det at understrege, at udvalgets anbefalinger og ministeriets eventuelle godkendelse (eller afvisning) ikke er baseret på en 'normativ' vurdering af, om pågældende ansøger er 'god' eller 'dårlig' religion. Udvalgets rådgivning er alene baseret på det af udvalget opstillede sæt af tilstræbt objektive kriterier, herunder kriterier, der sigter på at sikre, at de trossamfund, der godkendes, *de facto* er i stand til på lovlig og forsvarlig vis at varetage den delegering af udøvende myndighed (vielse med retslig gyldighed), som en godkendelse primært sigter på at bane vej for.

Udvalgets vurdering af om en ansøger kan godkendes baseres på flere forhold. For det første vurderes det, om ansøger kan sandsynliggøre at leve op til en række nærmere specificerede krav til, hvad der udgør en 'religion' (en nærmere bestemt fælles 'tro', et sæt fælles ritualer, herunder vielsesritualer) og et 'trossamfund', dvs. en religiøs organisation, ikke bare en løsere gruppering (med bl.a. vedtægter, med lovformeligt valgte repræsentanter og med en mulighed for at medlemmer kan udtræde) og ikke heller en religions*lignende* gruppering eller organisation. Det pågældende religiøse samfund skal også kunne sandsynliggøre, at dets organisation sikrer en kontinuitet over år (fx gennem uddannelse af præster eller andre, der kan forrette vielser), at det har et vist antal medlemmer (ca. 150 for trossamfund/religioner, og ca. 50 for menigheder under sådanne). Relevant dansk lovgivning, men også internationale menneskerettighedsdeklarationer og – konventioner anføres som det juridiske grundlag for udvalgets anbefalinger.

Potentielle ansøgere kan som antydnet finde relevante oplysninger samt ansøgningsskemaer til brug for ansøgninger om vielsesbemyndigelse og godkendelse på Familiestyrelsens hjemmeside.

3. Kritiske betragtninger

Der kan ikke herske tvivl om, at udvalget har udført et særdeles dygtigt stykke arbejde, først for Kirkeministeriet og nu Justitsministeriet med henblik på at sikre borgere, der tilhører en

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

minoritetsreligion, større og bedre retssikkerhed, klarhed og brugervenlighed. Også Familiestyrelsen/Justitsministeriet skal have ros for deres arbejde med via en overskuelig hjemmeside at sikre samme.

Dog står et par spørgsmål tilbage, som ministeriet måske kan overveje med henblik på yderligere klarhed og yderligere imødegåelse af behov for endnu højere grad af ligestilling af borgere og religiøse grupperinger, en ligestilling, der ikke kun er juridisk og praktisk, men også symbolsk:

For det første bør det overvejes at rydde op i den også i "Vejledende retningslinjer ..." anvendte terminologi. Skal man fortsætte med at anvende begreber som 'trossamfund', 'tro', 'gudsdyrkelse', alle tynget af en især kristen og luthersk-protestantisk teologisk tradition? Man har indført en mere neutral religionsdefinition og man anvender, i hvert fald én gang ("Vejledende retningslinjer..." p. 7), betegnelsen 'religionssamfund'. Måske er det tid at tage næste skridt væk fra 'trossamfund'?

Selv om det ikke har med godkendelse at gøre, men med fortegnelsen over de anerkendte og godkendte trossamfund, så burde ministeriet (og udvalget) måske også her gå et skridt videre og anføre trossamfund på anden vis. For nærværende (februar 2010) ser oversigten ud som følger:

- Kristne og kristendoms-inspirerede trossamfund og menigheder
- Jødiske trossamfund og menigheder
- Islamiske og islam-inspirerede trossamfund og menigheder
- Buddhistiske trossamfund og menigheder
- Hinduistiske og hinduistisk inspirerede trossamfund og menigheder
- Øvrige trossamfund og menighed

Hvorfor ikke sætte dette op i alfabetisk rækkefølge? Og, hvorfor

anføres de (gamle) 'anerkendte' først under de kristne trossamfund generelt? En lidt underlig disposition når man (fra Kirkeministeriets side) ellers i mange år gerne har villet udviske skel mellem på den ene side de *anerkendte* og på den anden side de *godkendte* trossamfund, - og når man desuden faktisk anfører dem alle under betegnelsen 'godkendte'.

Men der er flere problemer: Man kan på den ene side hævde, at etiketten 'kristendoms-inspirerede' trossamfund fungerer *inkluderende* ved at åbne mulighed for at putte fx Jehovas Vidner og Mormonsamfundet i kassen, - uanset at mange mainstream folkekirkekristne vil vånde sig. Men betegnelsen kan ligeså vel fungere *ekskluderende* og lægge op til en skelnen mellem mere eller mindre 'rigtig' kristendom.

Herudover bemærkes, *inter alia*, at man finder Sikh religionen anført under 'Hinduistiske og hinduistisk inspirerede menigheder', hvilket er særdeles problematisk. Så kan man jo også lægge buddhismen sammesteds, kristendom under 'jødisk inspirerede menigheder', islam under 'jødisk og kristent inspirerede menigheder', og bahai og alevi samfundet under 'islam-inspirerede' menigheder.

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

At der fortsat ikke er information på noget andet sprog end dansk, anser jeg for næsten skandaløst, men her kan man huske på, at sådan er det mange andre steder i det danske samfund. Hvordan ikke-dansktalende finder vej i Danmark, bl.a. når de rejser med DSB, metro og busser, er mig en gåde.

Af andre problemer, som undertegnede gerne ser afklaret, er eet måske grundlæggende: Er der - siden 1970 og især efter vedtagelsen af lov om udlændinge (LBK nr. 1044 af 6.8.2007) og overførsel til Justitsministeriet måske også - sket en glidning eller et direkte skift i den administrative praksis, således at man tidligere opnåede godkendelse, i og med at en præst blev godkendt som vielsesbemyndiget på baggrund af en konkret ansøgning herom, mens man i dag kan og skal opnå godkendelse også uafhængigt af, om man får godkendt en enkelt eller flere personer som vielsesbemyndigede?

Ganske vist skal ansøgninger bl.a. indeholde oplysninger om vielsesritual, præster eller vielsesforretternes uddannelse, men ministeriets [hjemmeside](#) har alligevel separat rubrik for 'Vielsesbemyndigelse', og det hedder bl.a. her:

Kirkelig vielse uden for folkekirken kan foretages af de præster, som er særligt bemyndiget til det af justitsministeren (tidligere kirkeministeren). I forbindelse med en ansøgning om vielsesbemyndigelse, vil der blive stillet visse krav til den pågældende præst. Disse krav skal ses i lyset af, at den pågældende udøver offentlig myndighed. Således vil det hos politiet blive undersøgt, om der foreligger oplysninger, der er til hinder for, at den pågældende kan udøve hvervet som vielsesforretter. Det undersøges endvidere, om den pågældende har lovligt ophold her i landet og behersker det danske sprog. Sprogkravet stilles af hensyn til de pligtmæssige indberetninger til myndighederne, som en vielsesforretter skal foretage. Både i de trossamfund, der er anerkendt før ægteskabslovens ikrafttræden, og i trossamfund, der er godkendt efter 1970, er det således en forudsætning for, at der i trossamfundet kan foretages ægtevielser med borgerlig retsvirkning, at den præst, som skal foretage vielsen, konkret vurderes at være egnede hertil.

Det er klart, at der til dette altså kræves en eller flere specifikke ansøgningsblanketter, og at ansøgning om godkendelse ikke er nok. Samtidig er godkendelse en forudsætning for en vielsesbemyndigelse, og efter udlændingelovens indførelse for en opholdstilladelse i forhold til bestemmelser for religiøse forkyndere, er det en forudsætning for en sådan tilladelse, at ansøger tilhører et i Danmark (i forvejen) anerkendt eller godkendt trossamfund.

Spørgsmålet er også lidt interessant, når man betænker flytning af 'godkendelse' fra Kirkeministeriet til Justitsministeriet, - og især de af kirkeminister Birte Rønn Hornbechs fremførte grunde dertil: Da Rønn Hornbech i november 2007 blev bedt om at overtage posten som Integrationsminister, indvilgede hun på betingelse af, at hun også blev Kirkeminister, - og at tildeling af vielsesret og godkendelse af trossamfund uden for folkekirken blev flyttet fra Kirkeministeriet til Justitsministeriet. I et essay og flere interviews har hun forklaret, at dette er den korrekte placering af administrationen af dette, for, siger hun, godkendelse af trossamfund er en ren administrativ handling, som udelukkende angår delegering af ret til at vie med borgerlig gyldighed. Det har intet med religionsfrihed at gøre, og en godkendelse er ikke en blåstempling. Det var præcis for at få dette understreget, at hun ønskede flytningen. Samtidig udtrykker ministeren tilfredshed med, at Kirkeministeriet dermed også i højere grad bliver og forbliver, hvad det er og bør være, nemlig ministerium for den i Grundloven statsunderstøttede og privilegerede folkekirke. Kirkeministeriet skal *ikke* være et religionsministerium. - Så blev det sagt. Flytning skete ikke blot for, at juraen og sagerne

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

skulle være i orden og ligge rette sted: den var også et eksempel på, hvad jeg vil kalde 'diskursiv magtudøvelse'.

Uanset det for mig uklare forhold mellem 'godkendelse' og 'vielsesbemyndigelse' er der andet, der skurrer i mine ører: Jeg tvivler nemlig på, at alle berørte trossamfund deler ministerens synspunkt. Nogle søger uden tvivl om godkendelse, primært fordi de vil have vielsesbemyndigelse, og nogle vil samtidig gerne have muligheder for visse skattemæssige fordele; muligheder, som mange godkendte, især muslimske, trossamfund i øvrigt ikke udnytter ifølge undersøgelse foretaget af Lene Kühle. Men mange søger, som også påpeget af Kühle, uden tvivl også om godkendelse, fordi de præcis forbinder det med en officiel 'blåstempling', dvs. en accept af at de findes og er fuldgældige religioner. En godkendelse forøger, mener jeg som Kühle, den symbolske kapital[5].

Endelig er der en anden sag, som jeg er kommet i tvivl om, når jeg læser hjemmesider og "Vejledende retningslinjer...":

Kan og skal 'menigheder' godkendes separat fra de (anerkendte eller godkendte) trossamfund, som de er menigheder 'under'? Menigheder er i "Vejledende retningslinjer..." p. 3 defineret som "en mindre gruppe eller afdeling inden for eller i relation til ét af de anerkendte eller godkendte trossamfund, typisk inden for de store verdensreligioner ...". Det tilføjes imidlertid (p.3), at en vurdering af, hvorvidt der er tale om en menighed ikke afhænger af, om "modersamfundet accepterer denne relation." Sidstnævnte tyder på, at enkelte menigheder skal godkendes hver for sig, - og man kan spørge sig selv, om det rådgivende udvalg og Justitsministeriet i den forbindelse må gå hver ansøgninger fra fx et stort antal pinsekirkemenigheder og et endnu større antal menigheder under fx det tyrkiske Diyanet igennem hver for sig.

Sidst, men ikke mindst, kan man naturligvis skrive mange interessante artikler om, hvordan det rådgivende udvalg og ministeriet, idet de opstillede krav og kriterier, som religionssamfund skal leve op til, hvis de vil godkendes, på sæt og vis er med til at forme og udvikle de pågældende religioner, der jo i visse tilfælde må tilpasse og ændre sig, hvis de vil 'godkendes'. Religionerne bliver således ikke kun kontrolleret, men også domesticeret, af staten, og religionsfriheden kan derfor siges i princippet at være størst for dem, der vælger ikke at søge om godkendelse.

Hvis du vil vide mere:

Geertz, Armin, "Udvalget vedrørende trossamfund - vejledning retningslinjer og praksis", Kirkeretsantologi 2004 - dansk kirkeret i europæiske belysning, pp. 321-339, 2004.

Geertz, Armin W. & Mikael Rothstein "[Religious Minorities and New Religious Movements in Denmark](#)" *Nova Religio*, April 2001, Vol. 4, No. 2, Pages 298-309 ,

Kühle, Lene "[Recognition of Religious Communities as Symbolic Capital](#)"

[Paper to NCSR in Uppsala/Sigtuna August 22nd to 25th 2002](#)

[Pedersen, René Dybdal "Anerkendte og godkendte trossamfund i Danmark " Religion i Danmark 2009.](#)

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

[1]
§§ her angivet følger Grundloven af 5. Juni 1953

[2]
jf. Mine afsluttende betragtninger om eventuel ændring i dette forhold.

[3]
Jf. nærværende Aarbog <http://www.teo.au.dk/csr/rel-aarbog09/statistik/alle>

[4] Senest revideret 1. juli 2008

[5] Se Lene Kühles konferencepaper på <http://www.teo.au.dk/en/csr/material-author/lk-rel-comm>
